

ΔΙΠΛΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΣΤΕΡΩΝ

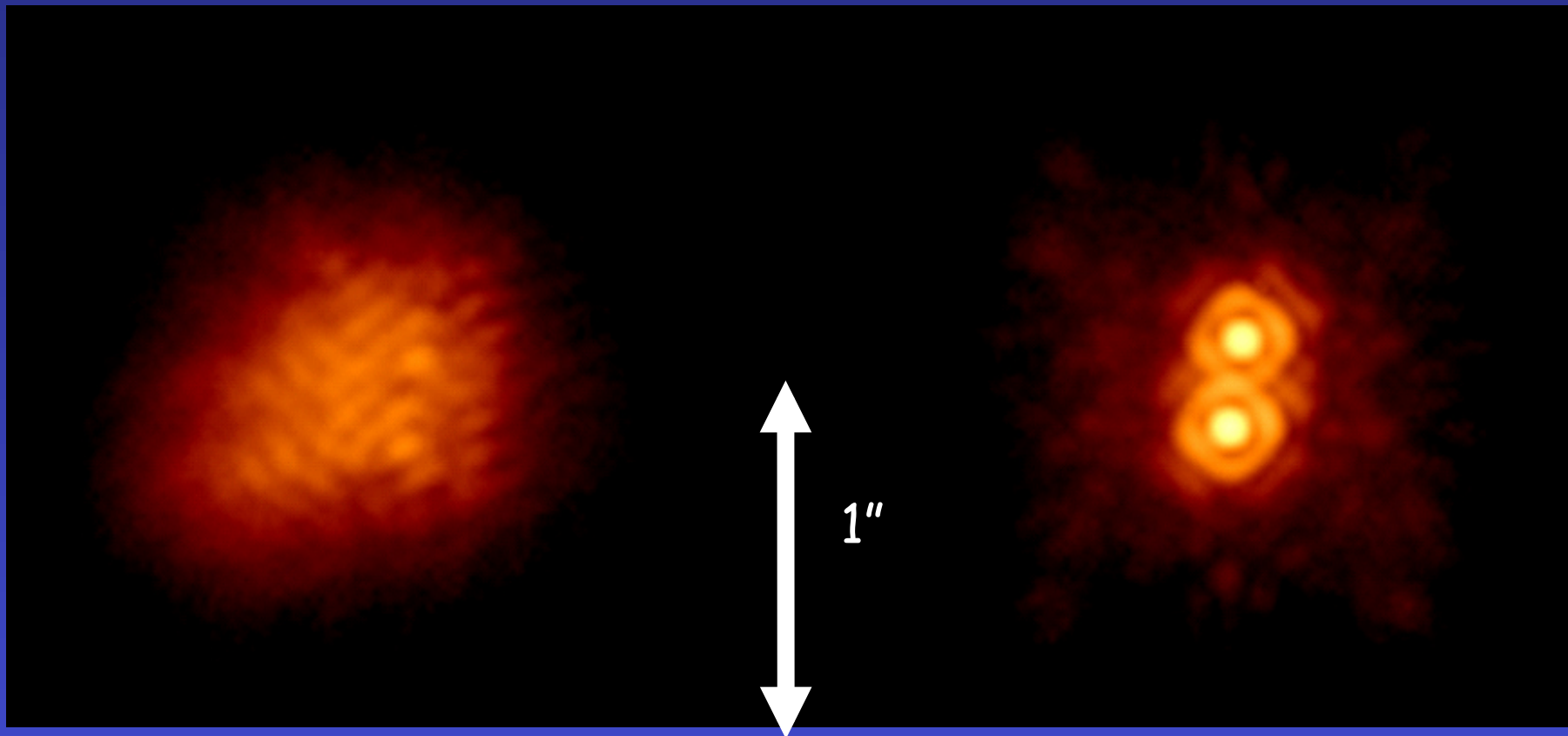
Οι διπλοί αστέρες διακρίνονται ως τέτοιοι αν η γωνιώδης απόσταση τους, ω , είναι μεγαλύτερη από την διακριτική ικανότητα του τηλεσκοπίου:

$$\omega_{\min} = 1.22 \lambda/D$$

λ =μήκος κύματος παρατήρησης
 D =διάμετρος τηλεσκοπίου

Επιρεάζει φυσικά και η τυρβώδης ροή της ατμόσφαιρας.

Τα κλασικά τηλεσκόπια περιορίζονται σε διακριτική ικανότητα $\sim 1''$ λόγω των **ατμοσφαιρικών διαταραχών**. Με τη χρήση **ακτίνας laser** δημιουργείται ένα εικονικό άστρο στην ατμόσφαιρα και **διορθώνονται αυτομάτως** τα οπτικά μέρη του τηλεσκοπίου.

Εικόνα: Ο διπλός αστέρας αποκαλύπτεται μέσω οπτικών διορθώσεων. Οι δύο αστέρες απέχουν $0.3''$

Εικόνα: Βελτίωση διακριτικής ικανότητας με χρήση LASER στο τηλεσκόπιο Hale του αστεροσκοπείου Palomar (California, USA).

1. ΟΠΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΙ ΑΣΤΕΡΕΣ

2. ΜΗ-ΟΠΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΙ ΑΣΤΕΡΕΣ

Αstromετρικά διπλοί

Εκλειπτικά διπλοί

Φασματοσκοπικά διπλοί

Φασματικά διπλοί

Εξωτικά διπλά συστήματα

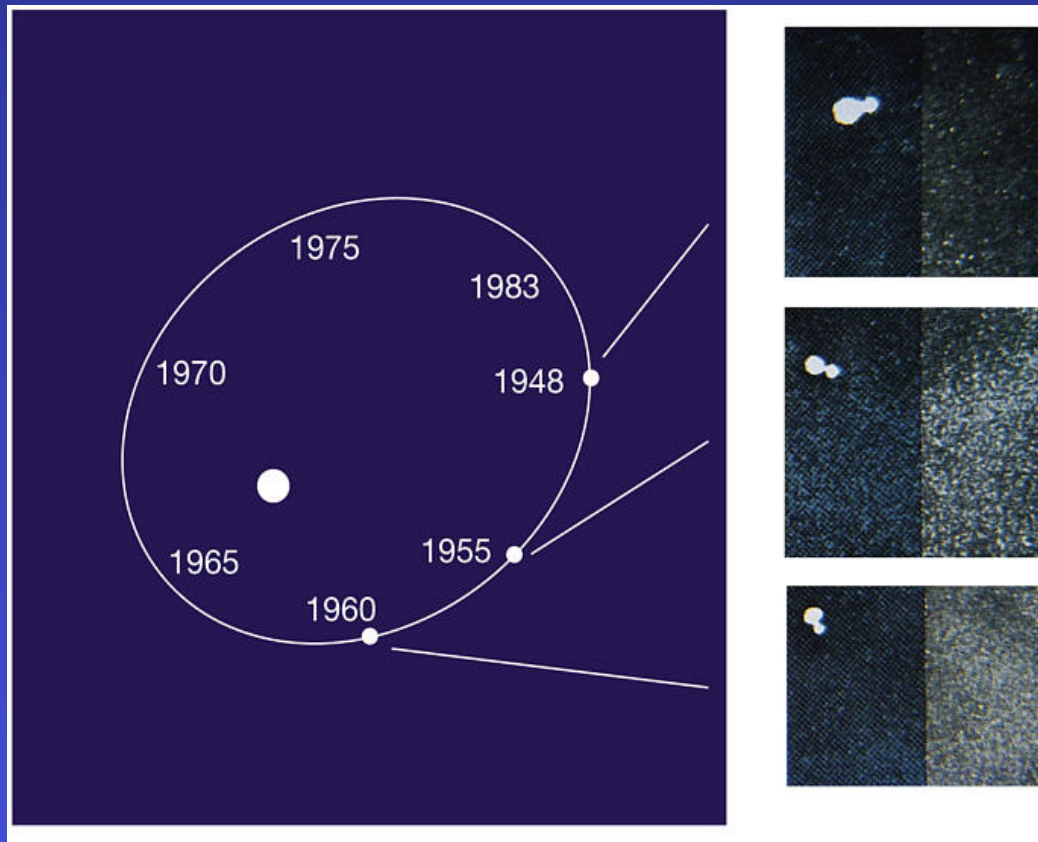
Πολλοί εμπίπτουν σε
πολλαπλές κατηγορίες

ΟΠΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΙ ΑΣΤΕΡΕΣ

Όχι όλοι όσοι βρίσκονται κοντά σε προβολή στην ουράνια σφαίρα είναι αποτέλεσμα διπλά συστήματα.

Χρήσιμο εμπειρικό κριτήριο (στατιστικό) η σχέση του **Aitken**:

$$\text{Log}_{10} \omega'' < 2.8 - 0.2 m_v$$

Εικόνα: Το διπλό σύστημα Kruger 60. Αριστερά φαίνεται διάγραμμα της τροχιάς. Δεξιά φαίνονται φωτογραφίες του συστήματος που πάρθηκαν κατά τα αντίστοιχα έτη.

ΟΠΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΙ ΑΣΤΕΡΕΣ

Βασικά μελετάμε τροχιές τους: Οι **φαινόμενες** είναι προβολές **πραγματικών** στο εφαπτόμενο επίπεδο στην θέση της ουράνιας σφαίρας.

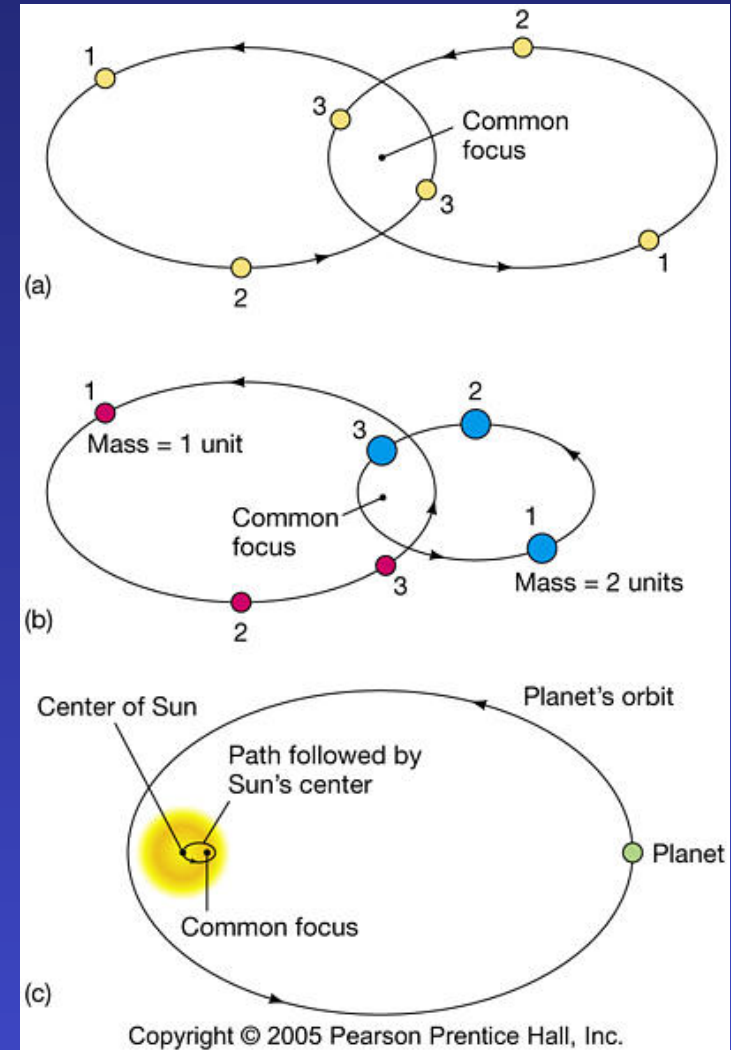
Απόλυτη τροχιά (αυτή ως προς κοινό κέντρο μάζας).

Σχετική τροχιά (αυτή του δευτερεύοντος ως προς πρωτεύοντα)

ΝΟΜΟΙ ΚΕΠΛΕΡ

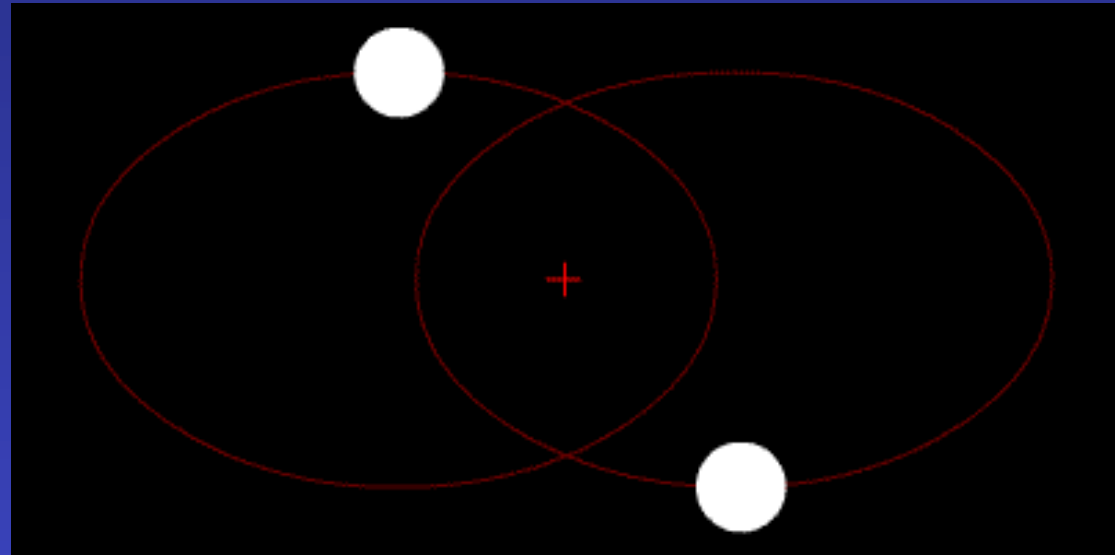
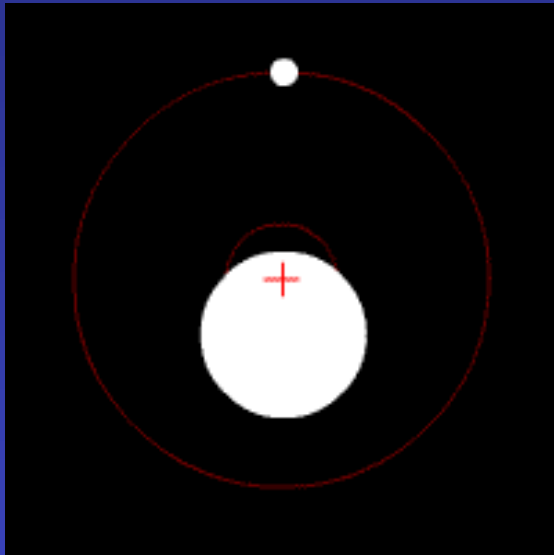
1. Οι τροχιές των 2 μελών είναι συνεπίπεδες και όμοιες ελλείψεις με κοινή εστία το κέντρο μάζας τους. Επίσης η έλλειψη που διαγράφει ο δευτερεύων σε σχέση με τον πρωτεύοντα είναι επίσης συνεπίπεδες με προηγούμενες.
2. Το E που σαρώνει επιβατική ακτίνα (εστίας-αστέρα) $\sim \text{time} (E \sim t)$
3. Αν A (σε AU) μεγάλος ημιάξονας πραγματικής τροχιάς, P (years) περίοδος και M_1, M_2 οι μάζες αστέρων τότε:
$$M_1 + M_2 = A^3 / P^2$$

ΠΡΟΣΟΧΗ: Αυτούς που μπορούμε να δούμε ως ΟΠΤΙΚΟΥΣ διπλούς πρέπει A μεγάλο $P \rightarrow$ μεγάλο (δεκάδες-εκατοντάδες χρόνια) $\rightarrow$ δύσκολη η καταγραφή τροχιών τους.

Τροχιά σε σύστημα δυο σωμάτων. Τα σώματα εκτελούν ελλειπτικές τροχιές, με μια κοινή εστία της έλλειψης στο κέντρο μάζας τους

ΚΙΝΗΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΚΟΙΝΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΑΖΑΣ

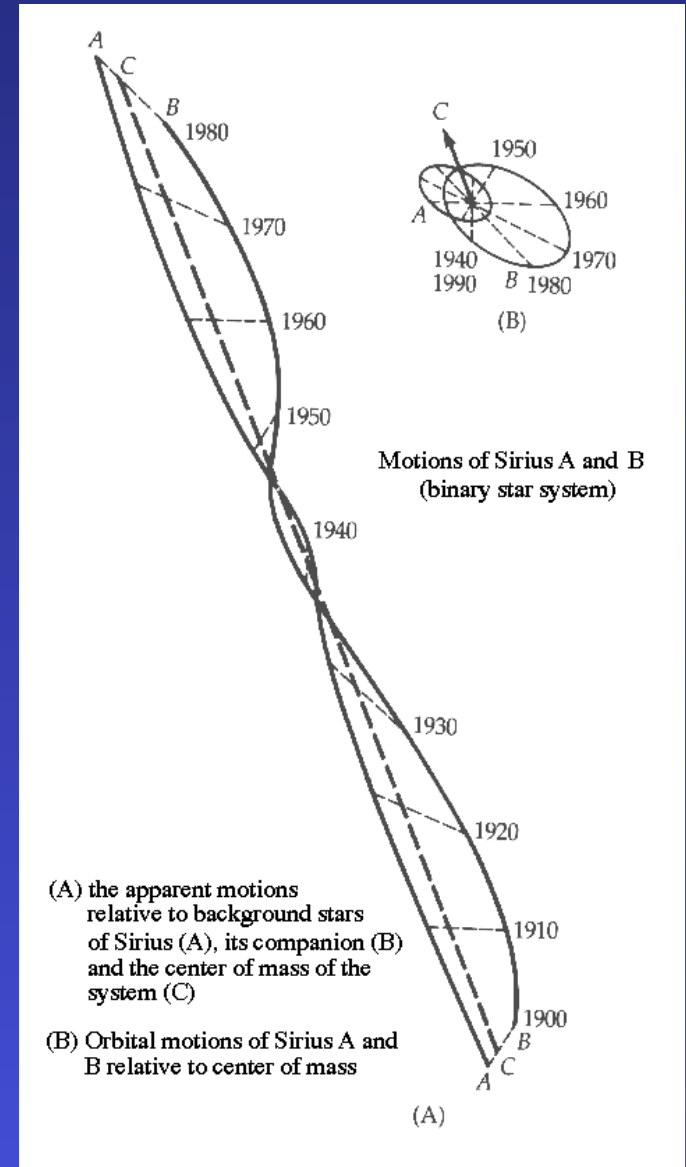

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ: Παρατηρούμε τη **σχετική φαινόμενη τροχιά** (στο εφαπτόμενο επίπεδο στην ουράνια σφαίρα). Σ' αυτή, ο πρωτεύων αστέρας **δεν είναι σε μία εστία της έλλειψης**.

Από αυτή προκύπτει η **σχετική πραγματική τροχιά** (στο επίπεδο της τροχιάς του δευτερεύοντα αστέρα γύρω από τον πρωτεύοντα).

Τα δυο επίπεδα σχηματίζουν μια **γωνία κλίσης i** .

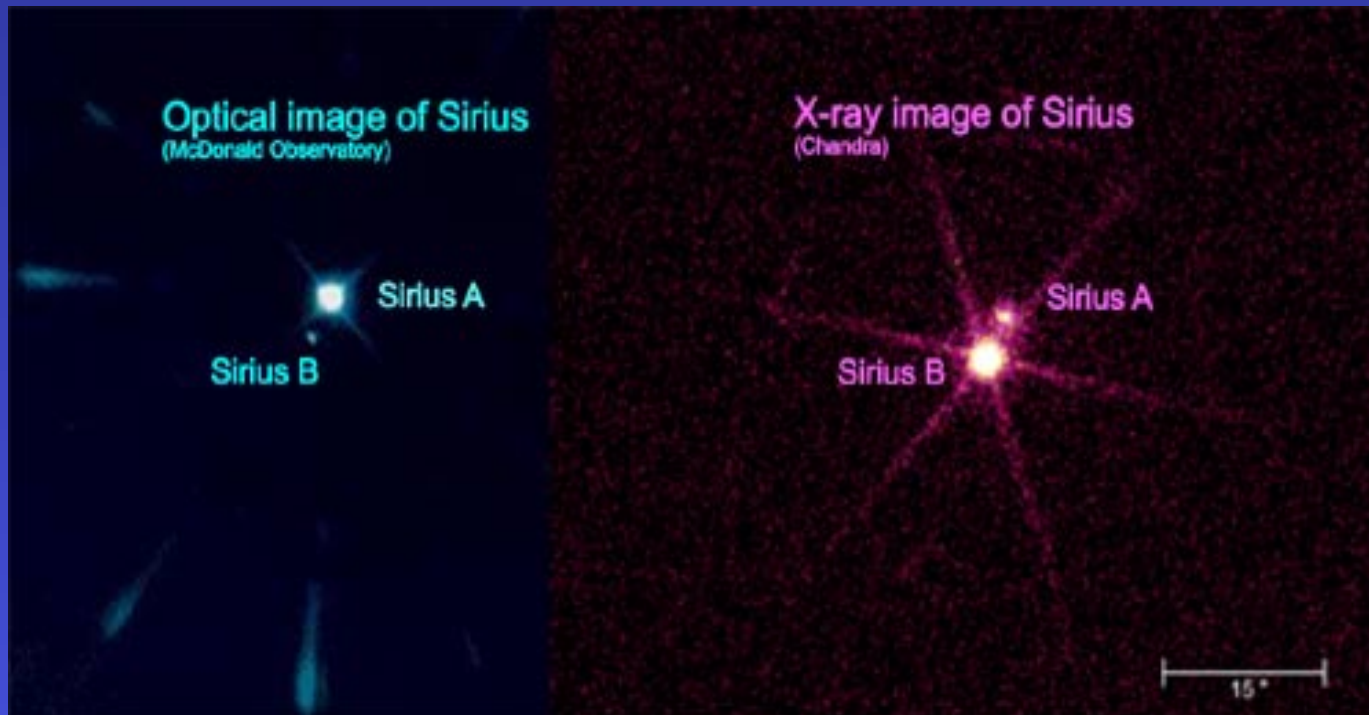
Εικόνα: Τροχιά του συστήματος Σειρίου A και B (αρχικά εντοπίστηκε ως αστρομετρικά διπλός). Φαίνονται τα έτη κατά τα οποία πάρθηκαν οι μετρήσεις της θέσης τους.

ΑΣΤΡΟΜΕΤΡΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

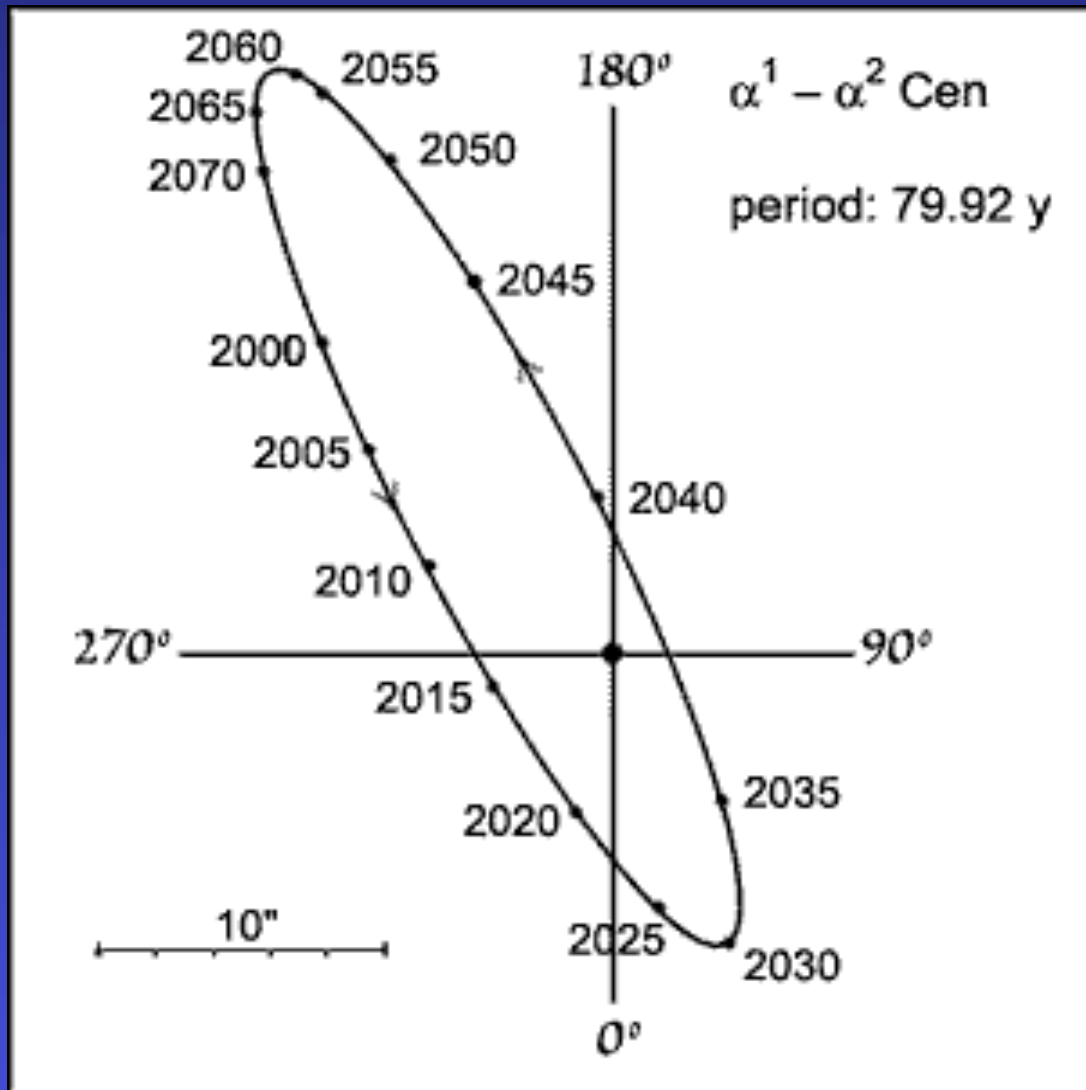
Όταν ο πρωτεύων αστέρας διαγράφει μη ευθύγραμμη κίνηση στο επίπεδο του ουρανού. Από αυτό συνάγεται η ύπαρξη συνοδού που περιστρέφονται γύρω από κοινό κέντρο μάζας.

Το 1944 ο Bessel βρήκε ως τέτοιο το σύστημα του Σείριου. Ο Σείριος Α είναι ο λαμπρότερος αστέρας του ουρανού ($m_v = -1.47$). Το 1862 παρατηρήθηκε και ο Σείριος Β (Λευκός Νάνος), και πλέον κατηγοριοποιείται ως Οπτικά Διπλό σύστημα αστέρων με περίοδο 49.9 έτη

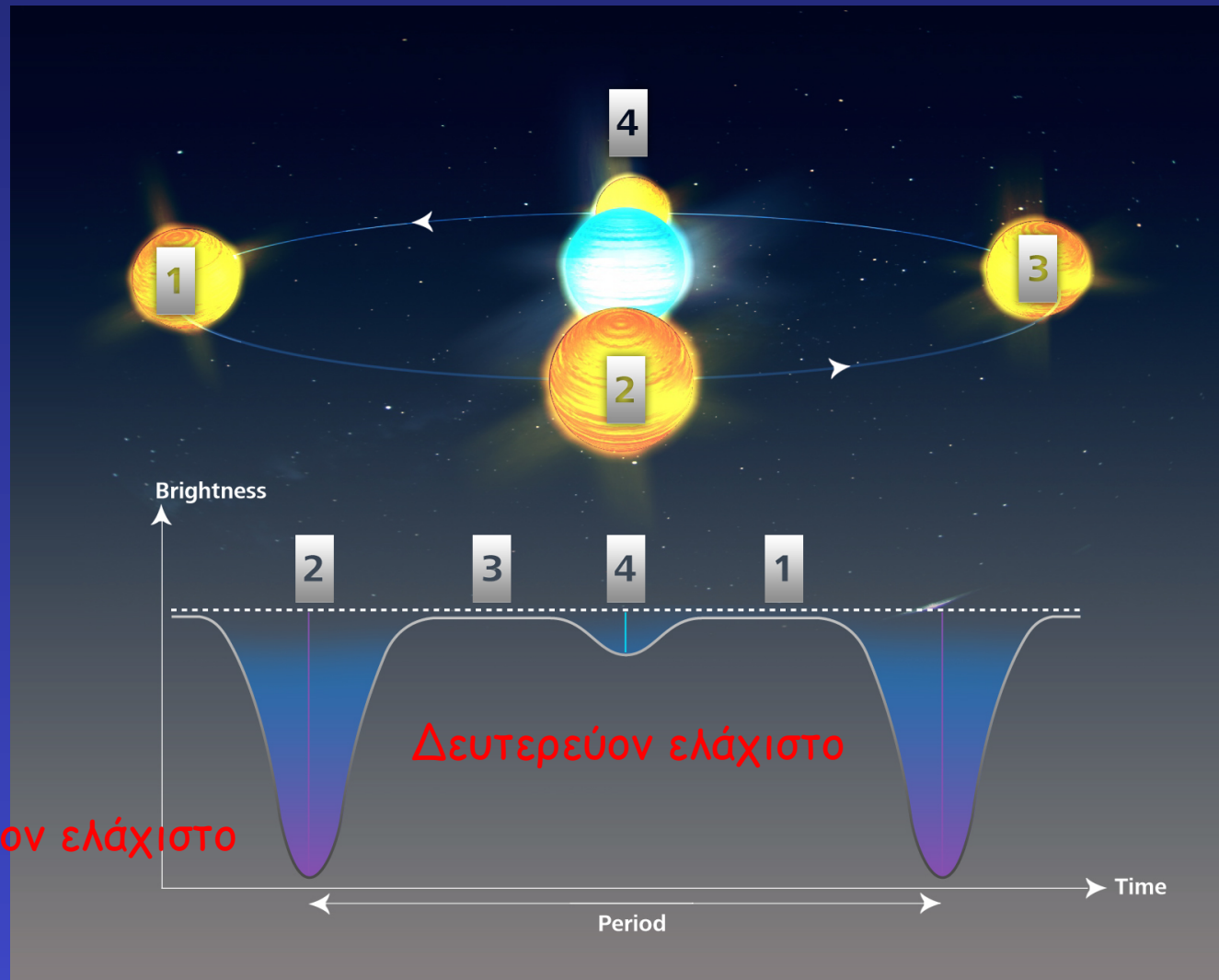
ΑΣΤΡΟΜΕΤΡΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

Υπολογισμένη τροχιά για το οπτικά διπλό σύστημα του α-Κενταύρου (απόσταση ~ 4.3 ε.φ.). Περίοδος 79.92 έτη

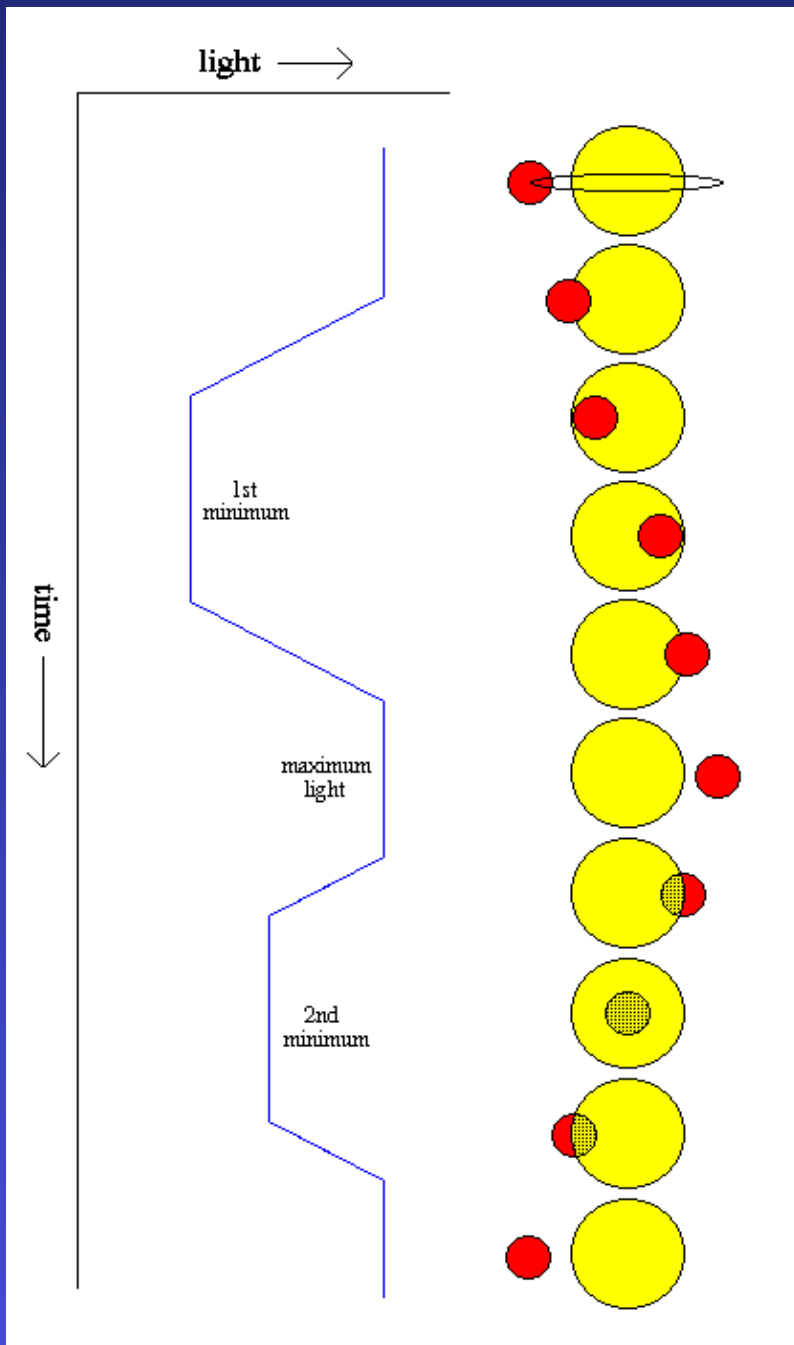
Εικόνα: Υπολογισμένη σχετική τροχιά για το διπλό σύστημα α-Cen A και B. Ο λαμπρότερος αστέρας α-Cen A έχει σχεδιαστεί στην αρχή των αξόνων και φαίνεται η κίνηση του λιγότερο λαμπρού α-Cen B.

ΕΚΛΕΙΠΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

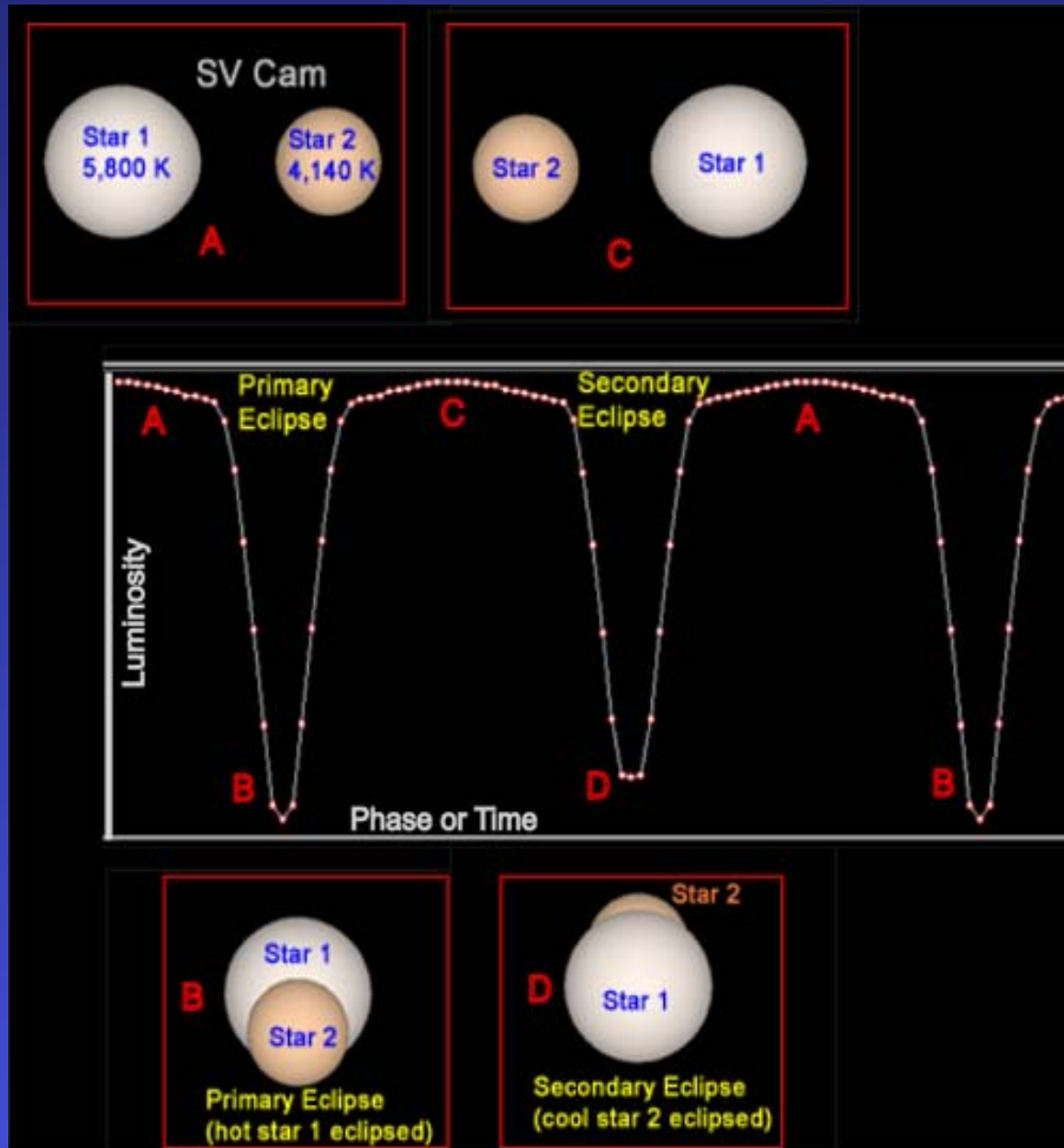
Εικόνα: Μέτρηση λαμπρότητας από σύστημα εκλειπτικά διπλών αστέρων. Οι τέσσερις διαφορετικές φάσεις της κίνησης του αντιστοιχούν στις τέσσερις διαφορετικές τιμές λαμπρότητας που φαίνονται στο διάγραμμα.

ΕΚΛΕΙΠΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

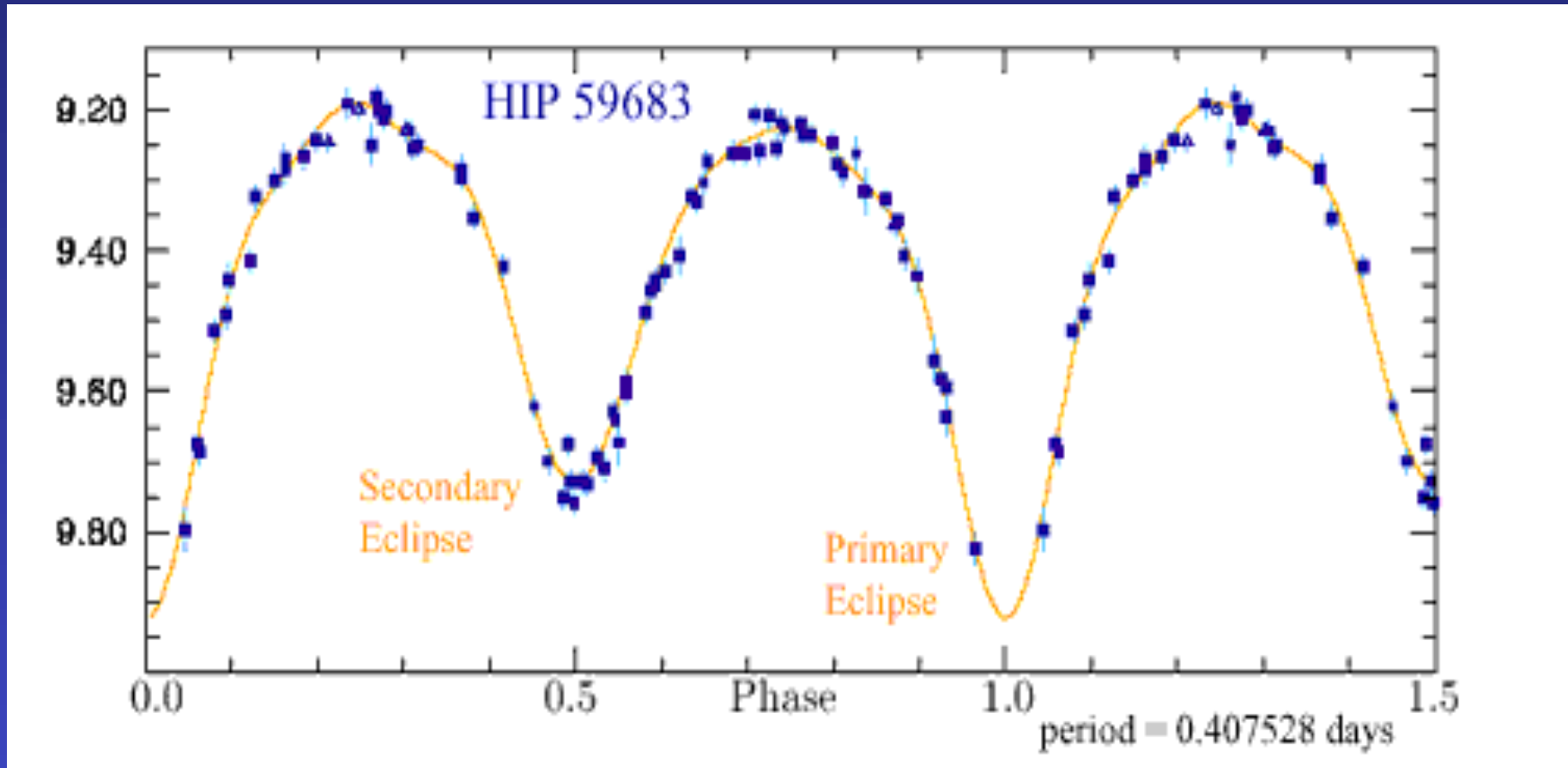
Εικόνα: Γραφική αναπαράσταση της μεταβολής της λαμπρότητας από σύστημα διπλού αστέρα, λόγω της σχετικής θέσης των δυο αστέρων ως προς τον παρατηρητή.

ΕΚΛΕΙΠΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

Εικόνα: Γραφική αναπαράσταση προσομοίωσης έκλειψης διπλού συστήματος (SV Cam) σε υπολογιστή. Όταν ο θερμότερος αστέρας βρίσκεται πίσω από τον ψυχρότερο, μεγαλύτερο ποσοστό της ροής ακτινοβολίας εμποδίζεται. Έτσι, παρατηρείται μεγαλύτερη πτώση στη φαινόμενη λαμπρότητα (primary eclipse).

ΕΚΛΕΙΠΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

Εικόνα: Καμπύλη φωτός του HIP 59683, ενός εκλειπτικά διπλού συστήματος. Φαίνεται η φαινόμενη λαμπρότητα (κατακόρυφος άξονας) ως συνάρτηση της φάσης (οριζόντιος άξονας), σε μονάδες περιόδου.

ΕΚΛΕΙΠΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

Μετατρέποντας τη σχετική φαινόμενη τροχιά σε **σχετική πραγματική τροχιά**, υπολογίζουμε

ϵ_{π} = εκκεντρότητα

α_{π} = μέγανος γωνιώδης ημιάξονας (σε ")

i = γωνία κλίσης

Αν γνωρίζουμε την παράλλαξη π , τότε υπολογίζουμε τον μέγανο ημιάξονα A σε AU.

$$A = \alpha_{\pi} / \pi$$

$$M_1 + M_2 = \frac{A^3}{P^2}$$

3ος νόμος του Kepler

/π

Από τις

$$M_1 + M_2 = \frac{A^3}{P^2}$$

και

$$A = \alpha_\pi / \pi$$

προκύπτει

$$\alpha_\pi = \pi [(M_1 + M_2) P^2]^{-1/3}$$

Αν οι δυο αστέρες ανήκουν στην κύρια ακολουθία, τότε για τον καθένα θα ισχύει ο νόμος μάζας-φωτεινότητας $L=f(M)$. Οπότε λύνουμε επαναληπτικά το σύστημα

$$\pi = \alpha_\pi [(M_1 + M_2) P^2]^{1/3}$$

$$L_1 = f(M_1)$$

$$L_2 = f(M_2)$$

για π , M_1 και M_2 , ξεκινώντας από κάποια εκτίμηση για M_1+M_2 .

ΦΑΣΜΑΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

Όταν ακτίνες μελών μικές ή

Spectrum Binary

Normally, each star has a unique spectrum (spectral class). For example, a hot star has a spectrum rich in hydrogen lines

A cool star has thicker lines from metals, such as below

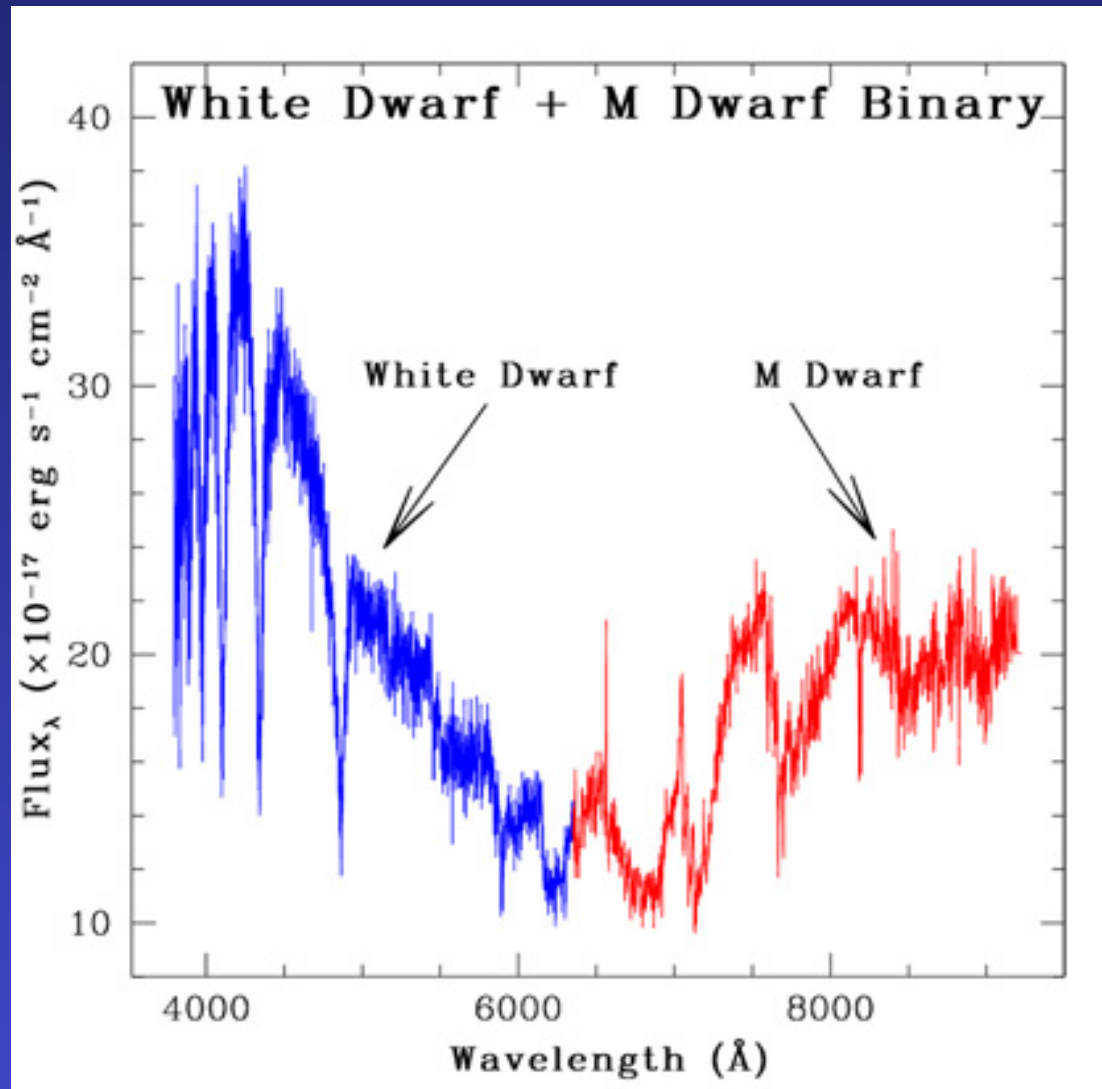

So, a spectrum binary is when you can not see two stars on the sky, but a spectrum of the object show two different stellar classes, as below.

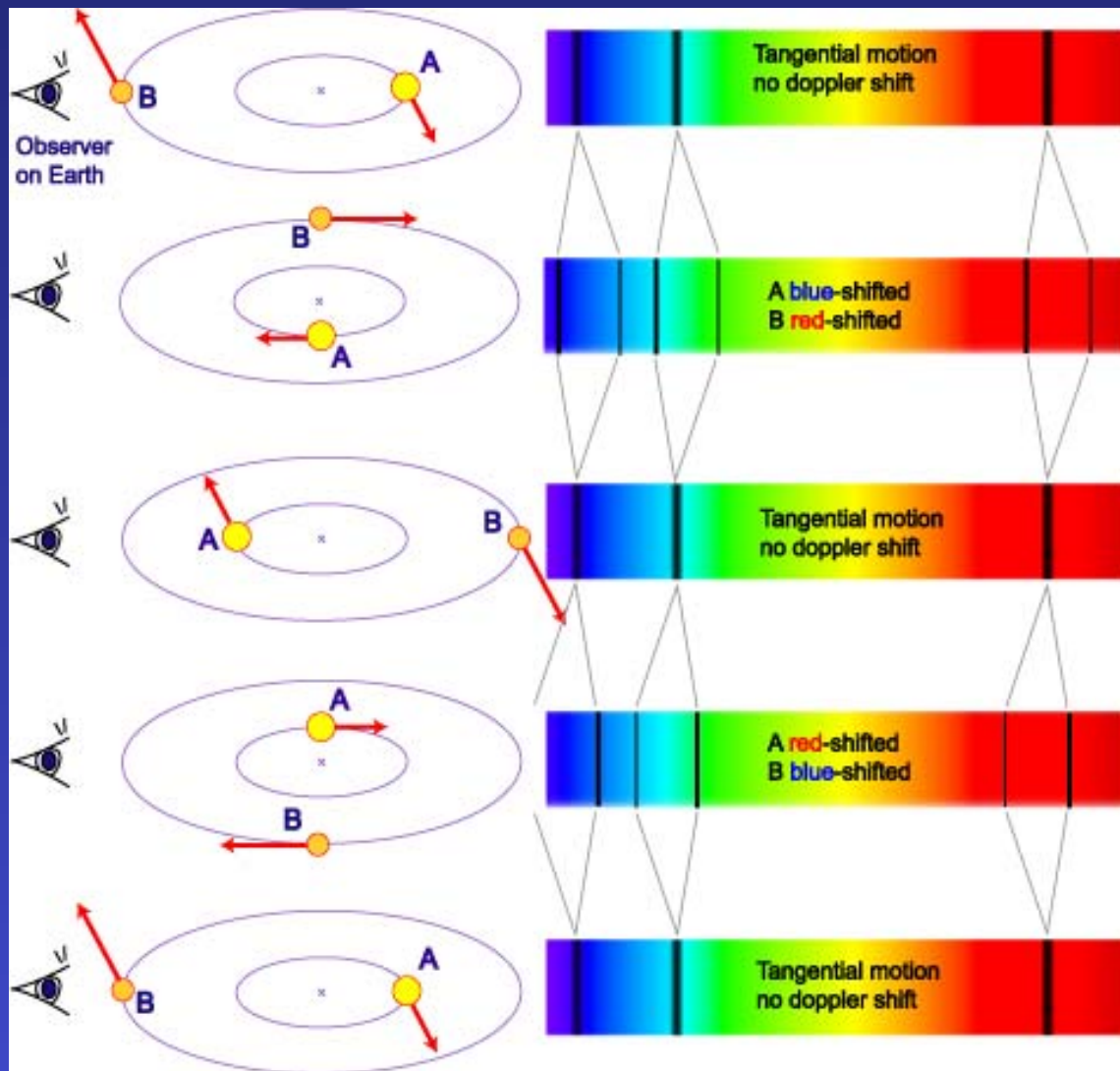
Εικόνα: Ένδειξη ύπαρξης διπλού συστήματος. Το φάσμα ενός αντικειμένου συνδυάζει φασματικές γραμμές θερμού και ψυχρού αστέρα

ΦΑΣΜΑΤΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

Εικόνα: Διπλό σύστημα λευκού και ερυθρού νάνου. Στα μικρότερα μήκη κύματος (μπλε) κυριαρχεί ο λευκός νάνος, ενώ στα μεγάλα (κόκκινο) ο ερυθρός νάνος. Το τελικό αποτέλεσμα δε μοιάζει με το φάσμα κανενός από τους δύο αστέρες, συνεπώς αναγνωρίζεται ως διπλό σύστημα.

ΦΑΣΜΑΤΟΣΚΟΠΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

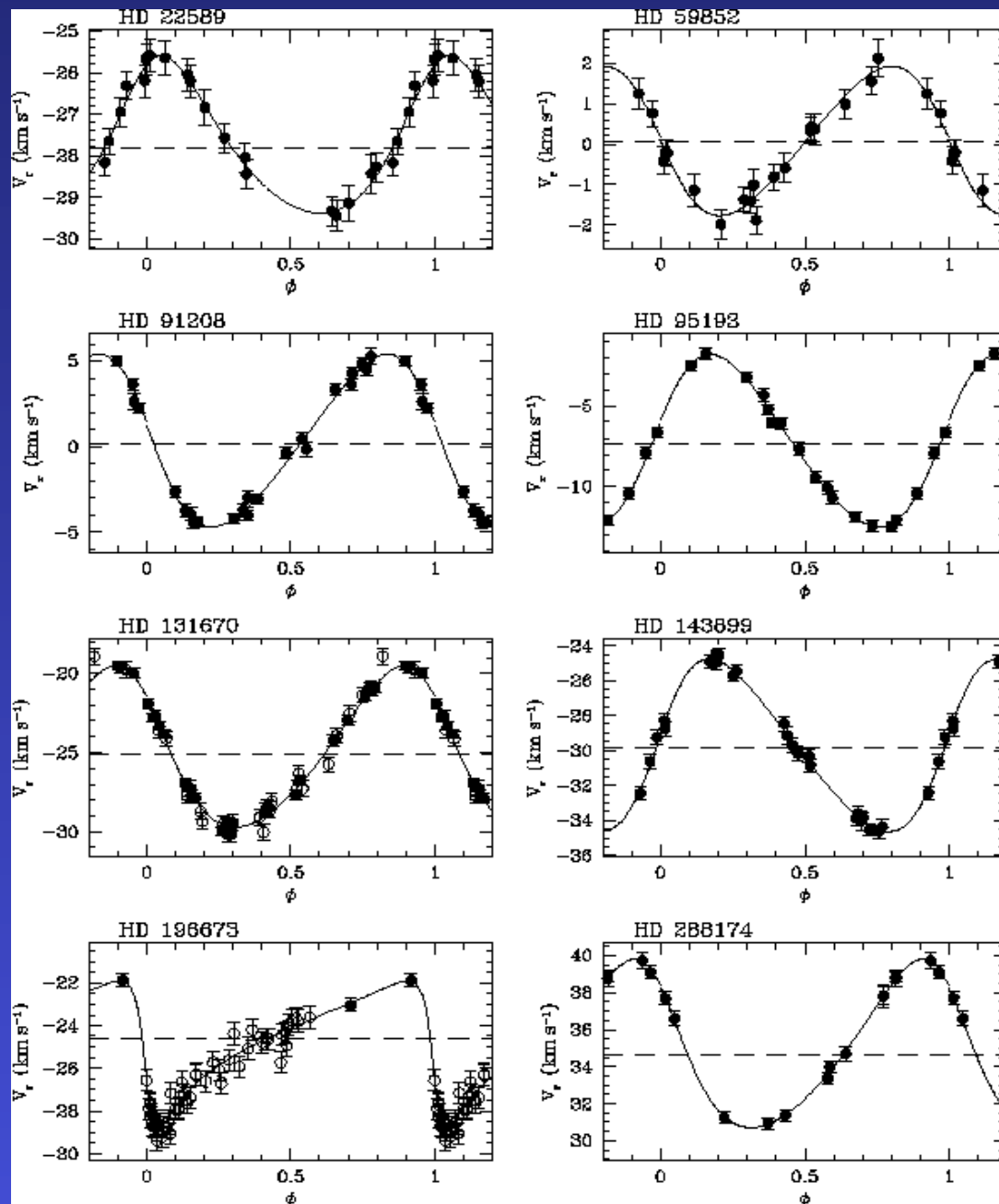

A Spectroscopic Binary System

High-mass star A and lower-mass B orbit around a common centre of mass. The observed combined spectrum shows periodic splitting and shifting of spectral lines. The amount of shift is a function of the alignment of the system relative to us and the orbital speed of the stars.

Εικόνα: Εντοπισμός διπλού συστήματος μέσω της μετατόπισης Doppler. Καθώς οι αστέρες κινούνται κάθετα προς τη διεύθυνση παρατήρησης, δεν παρατηρείται μετατόπιση των φασματικών τους γραμμών. Όταν όμως η ταχύτητα τους γίνει παράλληλη με τη διεύθυνση παρατήρησης, βλέπουμε τις γραμμές να χωρίζονται στα δυο, ενδεικτικό της αντίθετης φοράς της κίνησης των αστέρων.

ΦΑΣΜΑΤΟΣΚΟΠΙΚΑ ΔΙΠΛΟΣ:

Εικόνα: Μετρήσεις της σχετικής ταχύτητας ως προς τη φάση (μονάδες περιόδου), για διπλά συστήματα .

ΕΞΩΤΙΚΑ ΔΙΠΛΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ:

Κατακλυσμαίοι μεταβλητοί

Διπλά συστήματα ακτίνων Χ

Γενικά ότι διπλό σύστημα έχει ως ένα ή και δύο από τα μέλη του να είναι συμπαγείς αστέρες: Λευκός νάνος, μελανή οπή ή αστέρας νετρονίων